

Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

zhaja 10. in 25.
vsakega meseca.

Velja za pol leta
1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II. V Gorici dne 10. avgusta 1870. LIST 15.

Zapopadek: 1. Gnoj — 2. Keber. — 3. Ali je boljša pozna al zgodnja Jesenska setev.
— 4. Voda iz Soče. — 5. Kmetijska razstava v Trstu.

O gnoji

(dalje)

V že razkrojenem stanu so organski gnoji sicer sposobnejši, da jih rastline hitro posrkajo, vendar ne morejo v takem stanu biti služivni za rahljanje-in ogrevanje zemlje. Iz tega lahko vidimo da imamo paziti na dotične razmere, kdaj da je bolje nerazkrojeni, kdaj že razkrojeni organski gnoj rabiti, ker vsakemu je znano, da premočni gnoji že razkrojen, lahko mladi in nježni žitni rastlinici škoduje, da celo nekterikrat lahko one vsahnejo.

Ker je organskega gnoja v množini veliko več potreba od rudskega, je gotovo, da ga lahko tudi enakomerno po zemlji raztrosimo, tako da vsaka rastlina dobi in najle dostojno množino-nji potrebne hrane. Ali ravno zaradi te lastnosti je težavnejše ga spraviti v-zemljo, posebno ko ni vsikdar za to delo pripravi čas, in ravno vožnja stane veliko.

Tu opomnimo le, kaki trud in kolike stroške napravi vožnja gnoja na njive, ki so v bregovih ali celo v hribu in kdo ne zna, da nevtrudljivi vinorejci v nekterih krajih kjer so vinogradi strmi in visoko ležeči tako, da ni mogoče gnoj pripeljati z vozom na take kraje, na hrbtu potrebni gnoj prinaša trti, in opomnimo le mineralske gnoje. o kterih bomo se še na tanko podučili, in ki so za take kraje jako velike vrednosti.

Razločili bomo organski gnoj v *rastlinski* in *živalski*

Rastlinski gnoji imajo neko posebno prednost, ker so izvrstno zloženi v njih kemični sestavi in so posebno za tega voljo za rastlinsko življenje sposobni. Razun njih sestave je tudi važna lastnost razkrojenja.

Nektere rastline le težko razpadejo, in take imajo kot gnoj manjšo vrednost.

Plevel kterega more umni kmetovavec že tako iz njive zatreti, se sme le takrat porabiti za gnoj, ko se je ga poruvalo še pred dozorenjem. Tudi take plevelne rastline, ki iz korenike zopet poženejo, niso porabljive. V plevelu nahajamo vse tiste obstojne redivne snove, kakor v naših nam koristnih rastlinah.

Sicer spadajo sim tudi rastline, ki služijo kot nastel: vresje, praprot in nekte druge divje rasteče rastline.

Rastline, ki rastejo v močirji in ob morji, imajo v sebi dostojno množino pepelikastih stvari lahko in hitro se one razkrojijo in so za tega del gotovo dobro porabljive.

Nekteri kmetovavci gnojijo se zelenim gnojem in v ta namen nasejejo take rastline, ki so hitro rasteče, in kakor hitro dorasejo jih podorjejo. Korist takega gnojenja imamo iskati v tem, da take rastline povžijejo tudi iz globočine zemlje redivne snove in iz zraka dobivajo marsiktere redivne gaze, in ko jih podorjemo, pride to vse v zgornjo zemljo, kjer ima iskati prihodnja rastlina potrebnega živeža.

Ker se pri tem prihrani vožnja gnoja, posebno v nekterih kmetijah, kjer so nekte njive preodaljene od pohišta, ali kjer so njive v bregovih, tako da je le z velikim trudom in z stroški mogoče napoljavati gnoj, sme se torej tako gnojenje hvaliti in priporočati.

Pri tem opomnimo le, da razun teh naštetih dobičkov, daje tako gnojenje tudi to korist, da zemlja postane bolj rahlja in bolj vlažna.

Akoravno ni stem v gnojivnem oziru drugega dobička kakor to, da so take rastline iz spodnje zemlje v se posrkale nekte redivne snove, ki po razkrojenji teh rastlin pridejo zgornji zemlji v korist vendar je ta način že zdavnej znan pri Rimljanih in zdaj v vsih deželah; kjer kmetijstvo cvete. Umen poljedelec more paziti in na tanko računati, da z naj manjšimi stroški vendar velike dohodke doseže.

Da pa tako ravnanje opravičimo, treba je porabiti take rastline, katerik seme le malo stane in ki v kratkem času mnogo tvarine dajo, ki imajo veliko in debelo mesnate pirje, po katerem lahko iz zraka mnogo atmosferske hrane dobivajo.

Za boljše lahke, rahlje peščene zemlje je dobra rumena lupina, divji spargelj, ravno tako tudi detelja, o kateri opomnimo, da jo maršnikter kmetovavec podorje ko bi jo imel tretjič kositi, in da vsak, kdor to stori priznava korist takega gnojenja. Ravno imenovana lupina, raste hitro in ima dolge korenike, ki segajo globoko v spodnjo zemljo.

Sploh velja, da rastline mnogopirne imajo za tako gnojenje gotovo veliko vrednost.

Ravno tako, kakor cele rastline, imajo tudi posamezni obstojni deli rastline enako fizikalno lastnost in moč.

Gotovo je slama kot stelja za gnoj naj boljša. Navadno pa se porabi ječmenovo, ovseno, grahovo slamo za krmo, slabejša slama tako tudi ajdovca se navadno vstelje. Slama se navadno v gnoji hitro razkroji, stori zemljo rahljo in koristi tudi s tem da vlago na se vleče.

Tudi bičje in trstje se rabi za steljo, ravno tako je tudi topinamburjeva služivna. Strnišče se navadno podorje in sme se to torej imenovati gnojenje; v prav rahljej, peščenej zemlji pa ni vgodno, tako strnišče, posebno, ako je dolgo, podorati, ker postane zemlja prerahlja.

Za tega del-velja, da naj se na težkej zemlji požanje žito visoko, to je, da ostane veliko strnišče, v peščenej zemlji pa naj se žito prav nizko požanje. Ker se strnišče hitro razkroji, je dobro storniše koj podorati; deteljše pa ki lahko še požene naj se ne podorje koj, ampak še le potem, ko je detelja zopet nekoliko porasla. S tem dosežemo več množino gnojivne tvarine. Pirje krompirja, repe, pese, ravno tako pirje sočivja je kaj izvrstno za napravo gnoja, ono se lahko razkroji in ima mnogo gnjlca. Tudi mlade veje in listje dreves vsaktere vrste dreves je porablivo za gnoj. Sicer kakor znano, se porabi za to tudi mah, praprot, vrsje i. t. d.

Mnogoteri ostanki, ki se nahajajo v pivarnicah pri vino in sadjo-reji, so porabljivi in koristni.

Živalski gnoj ima to posebno prednost da ima veliko množino gnjlca, ki je poglavitnasnova za rastlinsko življenje in da se lahko razkroji.

Take živalske gnojivne tvarine so ali cela telesa živalska, ali le nekateri deli in odpadki zaklanih živali in njih izmeti. Cela telesa le malokdaj pridejo v porabo. Opomnimo le na nabirenje mrčescov, kebrov, ki imajo izvrstno gnojivno moč; zaradi tega se sme-jako živo priporočati, kebre loviti in gotovo njih gnojivna vrednost poplača trud vlovenja.

Ako je žival poginila zaradi bolezni, naj se na truplo vrže razjedljivega klorovega apna, ali navadnega razjedljivega apna in brz vse nevarnosti se lahko porabi tako mesovje za gnoj in ni se treba bati okuženja. Mesovje je izvrsten gnoj za vsaktero rastlino in ima veliko gnojivno moč. Tudi čreva razsekane so dober gnoj.

Kaj posebno vrednosti je kri ki ima mnogo gnjilca in mnogo soli, katerih ima navadni hlevski gnoj le malo; vsi obstojni deli krvi so v porabljevem stanju; zaradi tega ima kri hitro gnojivno moč. Kjer se lahko dobi krvi naj se ne prezira ta izvrstna redivna tvarina.

Keber (hrošč).

(dalje)

Če vničimo veliko kebrov p. pr. en milijon med katerimi je polovica babic, zvišamo dohodke v 4 letih že za več tisoč in tisoč gol-dinarjev.

Vpraša se zdaj le, če je mogoče, kebre popolnoma vničiti.

Treba nam je na tanko poznati, življenje teh kebrov in treba je večletnega truda. Uničevati se morejo po vsih pokrajinah in paziti se more na poglobitve tri dele njih razvijanja, in te hočemo bolj natan-ko popisati:

1. Uničenje kebrovih jajčic.

Če opazujemo babice teh živalic, lahko, zapazimo, da babice ja-mejo še le po tem, ko že 14 dni okrog po drevji rogovilijo, jajčke ložiti. To se ne izvrši na enkrat kakor navadno pri družih mrčesih, ampak v kratkih odlomkih časa tri do štirikrat se ponavlja. V ta namen poišče si babica solnčni, prosti kraj, kjer je zemlja rahlja in le redko z travo poraščena.

Tu zleže 40—60 prav majnih jajčic in sicer v gručah, tako da jih skupno zleže le ena babica 2—3.00.

Ker poznamo, kaki kraji so kebrov v godni za njih plodenje,

leško si to v prid zapomnimo, in napravimo o času, ko se jamejo ploiditi, kupe pomešance na solnčnem prostoru naj boljši blizo gojzdov ali vrtov, za 2 do 3 čevljev visoke, ktere po vrhu nekoliko z semenom trave posejemo.

V takem prostoru bodo hrošči naredili veliko zalego, kojih uničenje je potem, ko jenjajo okoli letati, prav lahko. Treba je le taki kup v osmih tednih vsaki teden enkrat premetati in z hudo gnojnico ali stajnjšamo žveplenokislino vsakokrat politi, in zagotovljeni smemo biti, da od toliko tisoč jajčic ne eno ne ostane ohranjeno. Ko bi tako vsaka občina ali vas na dotičnih, primernih prostorih storila, bilo bi mogoče, na tisoče takih mrčesov vničiti.

2. Vničenje hroščev kot črviči, je že težavnejše.

Pred vsim imamo skrbeti, da ne pokončamo njegovih sovražnikov, kterih je Bogu hvala, prav veliko. Omenim le krta, krokarja, skori ca, srako, kavko, postolko ktere živalice kaj marljivo pobirajo v preorani zem lji te črve; pa tudi naši majhni pevci ptički, kakor, šinkovec, senicavrabec jih znajo vničiti. [Torej ne prezirajmo tolikokrat se ponavljajoči poziv: Pustite v miru in ljubite naše prijatelje, nam kmetovavcem koristne ptičice!

Uničenje črvov se človeško delavnostjo obstoji v tem, da jih pri oranji pobiramo, in da to delo nikdar ne prezremo. Celo kokoši bi pri tem zdatno nas zamogle podpirati, ako bi jih peljali na njivo kjer bi orali kakor to tudi v resnici storijo nekteri kmetovavci na Nemškem. Prvi hip zdelo bi se marsikteremu, kaj smešno in golo teoretično, vender bi se smelo drugače misliti, če nekoliko bolj na tanko pomislimo, kokoši hitro vedo zakaj da se jih stavi na njivo in one nam koristijo, ker vničijo te črve, ki so kokošim kaj tečna hrana.

Se po nekem drugem načinu je mogoče vničiti te črve. Znano je, da se ti črvi pred zimo globoko v zemljo zarijejo, in si iščejo prostore, kjer se nahajajo organske snove, ki so v razpadanji in razkrojenji, ker pri tem se vedno napravlja gorkota, ki jim je prijetna in služivna.

(prihodnj dalje).

Ali je boljša zgodna, ali pozna setev ozimnine?

Prav različna so mnenja o tem, in smeli bi reči, da pri maloktereji reči so mnenja tako različne, kakor ravno o tej zadevi.

Nekteri kričijo. le pozna setev je dobra, ker se jim je zna biti enkrat dobro sponesla, in ker jih delo v jeseni goni, so jezni in menijo, tudi pozna setev je dobra.

Mi hočemo iz fiziološkega stališča to stvar rešiti.

Gotovo je velike važnosti, da se žitne rastlinice še pred zimo dobro vkoreninijo. Za to potrebujejo gorkote, zraka, vlage in posebno vpliva solnca.

Gorkote in zraka sicer v jeseni ne primanjkuje, v suhih krajih so pa tudi jeseni suhe, tako da primanjkuje potrebna vlaga. Da mlade rastlinice potrebujejo solnca, za dobro razraščanje in lep razvoj, je jasno. Dotične skušnje so dostojno pokazale, da pšenične rastlinice, ki so v enem dnevu komaj 2 uri uživale solčno svetlobo, se niso nikakor razraščile; one pa, ki so celi dan uživale solčno svetlobo, so se prav lepo razraščile. Saj je znano, da so ravno solčni žarki, ki storijo v rastlini nazočo tvarino sposobno, da iz nje postane pletenina rastline, rastlinsko telo.

Za začetni razvoj rastlinskega bitstva potrebno snovo daje ravno zernje, katero smo vsejali, in iz njega postane naj prvo koreninica in peresca, ki v prihodnjem služijo rastlini. da si zamore poiskati potrebni živež iz zraka in v zemlji Vse to pa se le tedaj popolnoma izvrši, če ne primanjkuje potrebne solčne svetlobe; je te dovolj, potem se izvrši krepko steblo, krepko pirje in krepka korenina, ki zopet poišče in pridobi lepo množino osnovavne tvarine, ktera potem ker rastline v jeseni ne morejo več pognati v steblo, služi za napravo mladice, ki kmalu dobijo svoje korenine. Take rastline so gotovo krepke v korenini in v pirji in stebelu, trdno stoje v zemlji, tako da lahko tudi hudi zimski mraz pritrpe, in da se pred spomladanskim mrazom junaško branijo.

Le potem, ko se je rastlinica v jeseni dobro in krepko razraščila, smemo se nadjati naj lepšega vspeha, ker, le taka rastlinica zamore z njenimi krepkimi organi v prihodnji spomladi hitro se razviti. Posebno je to velike vrednosti v suhih pokrajinah, ker žitne rastlinice se

hitro razširijo in pokrijajo zemljo, kterej ohranijo dalj časa potrebno vlažnost in ravno zarad njenih krepkih organov zamorejo one poiskati veliko množino potrebnih snov za izdelovanje rastlinskega bistva.

Tudi spomladi se lahko žitne rastlinice razraščajo, ako jim ne pomanjkuje potrebne vlage. Tukaj pri nas, ko je spomlad bolj suha, zemlja pa le plitva, kamnita, se spomladi rastlinice le borno razraščajo, in moje letošnje skušnje mi spričujejo to.

Nikakor nečemo govoriti zoper pozno setev, tudi ta se lahko prav vgodno sponese, vendar le če ji ne pomanjkuje potrebe vlage.

Tam kjer je zemlja močna, rodovitna, in kjer ne primanjkuje potrebnega dežja, tudi je spomladanska setev kaj vgodna.

Če je pa žito prav močno razraščeno, in pregosto, treba je tako stanje nekoliko pogledati, ali je to vsled preobilnega razraščanja, ali je drugod vzrok iskati. Če so rastlinice dobro vkoreninjene, se ni treba bati, ker krepko postale korenine in stebila se lahko branijo; je pa setev prehobata, in rastline ne razraščene in slabe v koreninah, se smemo bati, da bodo rastlinice pozeble in pod dolgo trajajočo snežno odejo poginile.

Take prehobata žitna polja se požanjejo, ali popasejo, ali z brano povlečejo, tako da postanejo rastline bolj redke, in vse to ima namen rastline v njih razvitku krotiti. Rastline ne rastejo več v kvišku in se bolj nizko množijo. Kakor hitro pa se že izdeluje steblo rastlinice, se ne sme več to storiti. Prav gosto žito naj se pobrani, da postane bolj redko, pregosto žito poleže in le malo zernja stori.

Kolikor močnejša je zemlja, toliko poznej je lahko jesenska setev, vendar do 4. novembar naj je tudi že v gorkejših krajih setev dovršena; za take lege naj se le redko seje.

Koliko revnejša pa je zemlja in kolikor nevgodnejše so klimatične razmere, toliko zgodnejša naj je setev. Le potem če je rastlinica že koj v mladosti krepka, smemo upati da iz nje postane rodovitna rastlina.

„Voda iz Soče“

Zanimivati bi smelo marsikterega našega čast. čitatelja kemično poznati našo bistro Sočo, in zdi se nam primerno, v našem listu priobčiti sledeči članek:

Kemična preiskava vode iz Soče.

(izvršena v kemijski delavnici deželne kmetijske Šole mesca
julija od g. König-a učitelja kemije).

1 liter (1000 grammov) čiste vode iz Soče pusti po izhlapenji beli
ostanek od 0.1105 gramov Vsled kemične preiskave je v tem ostanku:

Organska tvarina	0.0060	—	grammov
čisto apno (CaO)	0.0457	—	„
Magnezia—(MgO)	0.0107	—	„
Alkali (potašelj ali soda(Ko-NaO)—	0.0019		„
Klor (Cl)	0.0011		„
Žveplenakislina (SO ₃)	0.0015		„
Kremenova kislina (Si O ₂)	0.0011		„

To drugo je ogelnakislina (CO₂), ki je zvezana nekoliko z a-
pnom, nekoliko z magnezijo. Množina te ogelnekislina je 0.0428 gramov

Tedaj je v enem milijonu delov vode iz Soče (to je v 1000
litrih) raztopljene:

Organske tvarine.	6.0	—	grammov
apna	45.7		„
magnezije	10.7		„
alkalija	1.9		„
žveplenekislina	4.5		„
kremenove kisline	4.1		„
klor	4.1		„

ogelnekislina, v zvezi z apnom
in z magnezijo 42.8 „

Po izhlapenji od 1000 litrov vode ostane tedaj še nevbežljive
tvarine — 110.5 gramov.

Kmetijska razstava v Trstu.

Zarad važnih vzrokov ne bode mesca septembra
že napovedana kmetijska razstava v Trstu.

Gotovo pa je, da bode v Gradcu, kjer se kaj
posebno marljivo pripravlja, kmetijska rastava mesca
septembra, in nadjamo se naj boljšega vspeha.